

Lónyai Mária

A FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZATTÓL AZ ALKOTMÁNYIG

Az 1774-es Első Kontinentális Kongresszus még csupán azért gyűlt össze Philadelphiában, hogy összefoglalja Nagy-Britannia amerikai gyarmatainak megpróbáltatásait, és alázatos kérelemmel forduljon jogorvoslatért őfelségéhez, III. György angol királyhoz. A virginiai delegáció számára Thomas Jefferson (1743–1826) készített írásos összefoglalást a panaszokról és a kérelmekről, amely még ugyanezen évben mind Amerikában, mind Angliában nyomtatásban is megjelent RÖVID ÁTTEKINTÉS BRIT-AMERIKA JOGAIRÓL (A SUMMARY VIEW OF THE RIGHTS OF BRITISH-AMERICA) címmel. A mű szerzőjéről e rövid írásban nincs mód érdemben szólni. Neve és pályája ismert: filozófus, jogász, a klasszikus nyelvek, az ókori görög és római történelem kiváló ismerője, természettudós, építész és nem utolsósorban államférfi. 1785–89 között a Konföderáció nagykövete Franciaországban, Washington első kabinetjében külügyminiszter, John Adams elnöksége alatt alelnök, majd 1801–1809 között az Egyesült Államok harmadik elnöke. A harmadszori újraválasztást George Washingtonhoz hasonlóan ő is elutasította.

Az 1776-ban összehívott Kontinentális Kongresszus tagjainak meg kellett állapítaniuk, hogy az uralkodó a kolóniák sérelmeit nem orvosolta, alapvető jogukat nem állította helyre, vagy ismételten megsértette, a kért és szükséges törvények létrejöttét pedig megakadályozta. A tizenhárom kolónia képviselői döntésre kényszerültek, mégpedig arra, hogy elvágják az anyaországhoz fűződő szálakat, s kinyilvánítsák függetlenségüket. Az alapszöveg megfogalmazásának feladata az ekkor harminchárom éves Thomas Jeffersonra hárult.

Figyelemre méltó, hogy a FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT megszövegezője és aláírói rendkívül fontosnak tartották megindokolni – s ez az indoklás formailag nagyon emlékeztet az 1689-es angol BILL OF RIGHTS-ra – az egész emberiség számára, milyen okok készítették őket eddigi politikai kötelekeik felbontására. Figyelemre méltó, mert igen jellemző, hogy a lázadást, a kormányzati forma megváltoztatását nem tekintették könnyű és természetes folyamatnak, hanem olyasvalaminek, amely részletes és alapos magyarázatot igényel. Ma persze már a FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT szövegéből csak azokat a híressé vált mondatokat idézik, amelyek későbbi korok alkotmányaiban, preambulumaikban vagy az állampolgári jogokról szóló paragrafusaiban valamilyen formában megjelentek. *„Nyilvánvalónak tekintjük annak igazságát, hogy minden ember egyenlőnek született, és Teremtője felruházta bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal, egyebek közt az Élet, a Szabadság és a Boldogság Keresésének jogával.”* A jeffersoni tervezetet némi vita után, néhány módosítással, elfogadták. A FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT-ot 1776. július 4-én Philadelphiában hirdették ki. A kolóniák, az Amerikai Egyesült Államok e naptól számítják függetlenségüket.

A függetlenség kihirdetésének ünnepélyes aktusa után a küldöttekre várt az a nehéz feladat, hogy ezeket az elidegeníthetetlen jogokat törvények formájában a gyakorlatba átültessék. Volt azonban egy olyan alapkérdés, amelyben a törvénykezési fo-

lyamat során vészterhes visszalépés történt a NYILATKOZAT-hoz képest, sőt e tekintetben Jefferson már a NYILATKOZAT-ban kompromisszumra kényszerítették: a rabszolgák kérdésében. Jefferson, néhány virginiai és az északiak többsége valóban hitt abban, hogy minden ember egyenlőnek született, az „afrikaiakat” is beleértve. *„Semmi sincs biztosabban megírva a végzet könyvében, mint az, hogy ezeknek az embereknek szabadoknak kell lenniök”* – jegyzi meg Jefferson önéletrajzában. A déliek többsége viszont ezt a kérdést még tárgyalási alapnak sem volt hajlandó elfogadni.

A szabad egyének szavazati jogáról, arról, függjön-e a szavazati jog az egyén vagyónától, valamint a Konföderáció Törvénycikkelyeiről folyó hosszadalmas viták arról tanúskodnak, hogy Jefferson magasztos gondolatait nagyon hamar sokkal praktikusabb megfontolások váltották fel. A kormányzati elvekről vallott pesszimistább vagy, ha tesszik, realiztikusabb nézetek, olyanok, amelyeket maga Jefferson jegyzett le, többek közt John Adamstól: *„Az észnek, az igazságnak és a méltányosságnak soha nem lesz akkora súlya e földön, hogy az emberek gyülekezetét kormányozza. A kormányzásra kizárólag az érdek képes, és kizárólag az érdekekben bízhatunk.”* Ám végzetes hiba volna azt gondolni, hogy a NYILATKOZAT imént idézett fennkölt eszméi bármilyen módon ellentétben állnak Adams brutálisan őszinte véleményével. Épp ellenkezőleg, mind Adams, mind Jefferson, mind a törvényalkotásban résztvevők jól tudták, hogy a két, látszólag ütköző elv valójában kölcsönösen kiegészíti, sőt feltételezi egymást.

A Konföderáció leendő törvényeit több mint egy évig vitatták a Kontinentális Kongresszusban az immár független – noha Nagy-Britanniával már 1775 óta hadban álló – államok küldöttei. 1778. július 9-én ugyancsak Philadelphiában tíz állam delegátusa elfogadta a Konföderáció Törvénycikkelyeit. Ám mert mind a tizenhárom államnak (New Hampshire, Massachusetts-bay, Rhode Island és Providence Plantations, Connecticut, New York, New Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virginia, North-Carolina, South-Carolina, Georgia) ratifikálnia kellett a Törvénycikkelyeket, ezért hatályba csak akkor léphettek, amikor utolsóként Maryland is aláírta 1781-ben.

A törvényalkotók kiinduló feltevése – nem utolsósorban az Amerikában közismert Montesquieu nyomán – az volt, hogy a szabadság és demokrácia csak kis területi egységeken virágozhat, miként a görög városállamokban vagy Rómában, mielőtt birodalommá vált volna. Ezért, jóllehet az első Konföderációs Törvénycikkely rendelkezik arról, hogy a volt kolóniák az Amerikai Egyesült Államok nevet választották maguknak, messzemenően biztosították az egyes államok szuverenitását. A Kontinentális Kongresszus volt az Államok egyetlen közös testülete, az egyes államok törvényhozása által évente kijelölt és bármikor visszahívható küldöttekkel, államonként minimum kettő, maximum hét delegátussal, noha minden állam csupán egyetlen szavazattal rendelkezett. Egykamarás parlament volt ez, semmiféle önálló és elkülönült végrehajtó hatalom nem jelölt ki, csak egyfajta ügyvivő testületet azokra a periódusokra, amikor a Kongresszus éppen nem ülésezett. Minden törvényt minősített többséggel, az államok kétharmadának szavazatával kellett és lehetett elfogadni, és a Konföderációs Törvénycikkelyek bármilyen módosításához vagy kiegészítéséhez az összes állam egyöntetű szavazata szükségeltetett. Ha belegondolunk abba, hogy még az angolokkal kötött 1783-as párizsi békeszerződés érvényessége is azon múlt, vajon mind a tizenhárom állam ratifikálja-e, akkor érthetjük meg igazán, hogy – úgymond a szabadság érdekében – milyen erőtlen volt a Konföderációs Törvénycikkelyek garantálta alkotmány.

Ennélfogva nem meglepő, hogy a Kontinentális Kongresszus törvényeinek betartását – tényleges központi hatalom és az államok feletti vétőjog híján – valójában soha

nem lehetett kikényszeríteni. George Washington, a függetlenségi háború főparancsnoka gyakorta panaszkodott, hogy az államok rapszodikus hozzájárulása vagy akár a hozzájárulás megtagadása a háború költségeihez mennyire megnehezíti a hadviselést; maga Washington az egész háborút fizetés nélkül szolgálta végig. És ha egyes államok időnként megtagadták az adófizetést már a harcok alatt is, még nehezebbé vált a Kontinentális Kongresszus helyzete a háború befejeződése után: az adott konstrukcióból tulajdonképpen következett, hogy előnyösebb volt az egyes államok számára, ha nem szavazzák meg és nem fizetik be a Kongresszus által kivetett adót, mint ha fizetnek.

Az 1780-as évek Konföderációs Amerikájának nem volt egységes pénze (hét állam nyomott saját papírpénzt), nem volt egységes vámrendszere, de összehangolt bel- vagy külkereskedelmi politikája sem. Megfelelő bevételek hiányában a Kongresszus nem volt képes az adósságokat törleszteni; a nemzetközi kereskedelmi egyezményeket egyes államok nem tartották be, s ezen egyezmények megszegőinek megbüntetésére a Kongresszusnak sem módja, sem hatalma nem volt. Miközben béke idején a Konföderációs törvények tiltották a hadsereg felállítását, vagy szigorúan korlátozták a fegyveres milícia számát, kilenc államnak volt önálló haditengerészete. Az egyes államok közti határvitákba, egymás hajóinak időnkénti elkobzásába a Kontinentális Kongresszusnak megint csak nem volt illetősége beleszólni. A Konföderációs Amerikában nemcsak végrehajtó hatalom nem volt, de különálló bírói hatalom, illetve egységes jogrendszer sem. A létező államoktól nyugatra fekvő területeken kialakuló új államokhoz való viszony, illetve azok esetleges csatlakozása a Konföderációhoz éppoly komoly problémát jelentett, mint az indiánokkal szemben alkalmazott, államként eltérő politika. De szükség lett volna egységes politikára a bevándorlás és az állampolgárság kérdésében is.

Az egyes államokon belül sem volt sokkal vigasztalóbb a helyzet. A végrehajtó hatalom több helyen a törvényhozás befolyása alá került, a végrehajtó magisztrátust gyakran a törvényhozás választotta meg, vagy, ha éppen azt látták jónak, megszüntették az önálló kormányzói hivatalt. De a törvényhozás alárendeltjei lettek néhány államban a bíróságok is, és még az sem volt ritka, hogy a törvényhozás megmásította vagy megsemmisítette a bíróságok ítéleteit. A törvényhozásban viszont, mint többen panaszolták, egyre kétesebb elcmek tűntek fel, nemritkán elítélt bűnözők alkottak törvényeket. A „szabadság” nevében, vagy, ha tetszik, a „nép nevében” a törvényhozás túlhatalma egyre általánosabbá vált, hisz a nép választotta törvényhozás testesítette meg a demokráciát, bár egyes államokban az is előfordult, hogy a nép a hatalom közvetlen gyakorlását óhajtotta és meg is valósította, szétkergetvén vagy terrorizálván törvényhozóit. Az efféle „rousseau-iánus” közvetlen demokrácia egyre agresszívebb mobokráciává kezdett átalakulni, radikális populizmusával egyre jobban maga alá gyűrve és megsemmisítéssel fenyegetve a hatalom szétválasztásának a Kontinentális Amerikában oly mélyen tisztelt montesquieu-i elvét.

Mindezen események „logikus” következménye, végkifejlete volt az 1786 őszi ki-tört Shays-lázadás Massachusetts nyugati felében. Az eladósodott farmerek egy csoportja és a körük szerveződött felheccelt csőcselék Daniel Shays kapitány vezetésével több megyében szétkergette az üléselő bíróságot. A lázadók követelték mind a köz-, mind a magánadósságok eltörlését, valamint a tulajdon egyenlő felosztását. A kereskedők alkalmazta milícia és a bostoni egyetemi diákok végül szétzavarták a zendülők egységeit, és elfogták vezetőiket. A bíróság tizennégy embert halálra ítélt, de azonnal kegyelemben részesített, néhányra pedig igen enyhe börtönbüntetést szabott ki. A

Shays-féle lázadás – mely nyugtalansággal és baljós előérzettel töltötte el a Konföderáció-szerte a lakosságot – volt a közvetlen kiváltó oka az először 1786 szeptemberében Annapolisban, majd az 1787 májusára Philadelphióban összehívott nemzetgyűlésnek. Az annapolisi összejövetel kudarcba fulladt, mert csak öt állam képviseltette magát, ám annyi eredménye mégis volt, hogy a jelenlévők, érezvén a változást igénylő közvélemény támogatását, javaslatot tettek egy újabb, szélesebb jogkörökkel felruházott nemzetgyűlés összehívására, amelyet 1787 februárjában a Kontinentális Kongresszus is jóváhagyott. Az idő megérett arra, hogy a Konföderáció törvényeiben radikálisabb változásokat indítványozzanak egy nagyobb hatáskörrel rendelkező központi hatalom és az államok feletti erősebb ellenőrzés kialakítása érdekében.

Mindkét gyűlés egyik kezdeményezője egy befolyásos, régi virginiai család sarja, a Princetonban iskolázott James Madison volt, aki már több ízben képviselte államát a Kontinentális Kongresszusban. Madison 1776-ban, huszonöt évesen tűnt fel először a virginiai képviselőházban. Thomas Jefferson így emlékezik vissza önéletrajzában az ifjú Madisonra: „... új tag volt és fiatal, s e körülmények összjátékán rendkívüli szerénységével megakadályozták, hogy részt vegyen a vitákban, legalábbis azelőtt, hogy 1777-ben az Allamtanácsba küldték volna... Tapasztalatot szerezvén azonban a törvénykezési viták iskolájában, kifejlesztette magában azt a higgadságot, amellyel azután képessé vált briliáns, világos és árnyalt elméjének, valamint hatalmas tudásanyagának gazdag eszköztárát mozgósítani és kamatoztatni, s ezzel a tehességgel elsővé vált minden olyan gyűlekezetben, amelyben a későbbiekben részt vett. Soha nem tért el a tárgytól hiú, nagyhangú szónoklatok kedvéért, hanem szigorúan a témával foglalkozott, tiszta, klasszikus és gazdag nyelvet használva, vitapartnerei érzelmeit pedig a legnagyobb udvariassággal és a kifejezés finomságával csendesítette le... Ezekhez a kiváló szellemi képességekhez tiszta és makulátlan erény párosult, amelyet soha semmilyen rágalom nem kísérelt meg bemocskolni.”

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlésbe tizenkét államból (Rhode Island eleve visszatartotta a részvételt) hetvennégy delegátust jelöltek, de végül csak ötvenöt jelent meg. Jó néhányan, a virginiai Patrick Henryhez vagy Richard Henry Leehez hasonlóan elhárították a jelölést, nem óhajtván részt venni a Konföderációs Törvénycikkelyek semmiféle módosításában. A jelenlévő küldöttek hatvan százaléka egyetemet végzett, nem kevesen olyan előkelő amerikai iskolákat, mint Princeton, Yale, Harvard vagy Columbia. Harmincnégynek volt – alapos klasszikus és általános képzés mellett – jogi végzettsége.

Az alkotmányozó nemzetgyűlés legrepresentatívabb delegációját a virginiaiak küldték: az ötvenöt éves George Washington, a függetlenségi háború főparancsnoka, az Unió egyik legnépszerűbb és legtekintélyesebb személyisége volt. George Mason régi, úgymond „arisztokrata” virginiai család leszármazottja, kitűnő szónok és igen művelt férfiú; George Wythe, a William and Mary College híres jogászprofesszora, akitől Jefferson tanult jogot, s aki ekkor már tíz éve Virginia kancellárja volt. A harmincnégy éves Edmund Randolph, az állam kormányzója, John Blair, Virginia Legfelsőbb Bíróságának tagja. S végül, de nem utolsósorban James Madison: vékony, alacsony, modorában visszahúzódó, szerény, a nemzetgyűlés talán legkevésbé feltűnő embere, mindig feketében, ám alapos és fáradhatatlan. A Georgia állambeli William Pierce ekképpen jellemezte: „Minden érdemleges személy felismerte szellemi kiválóságát... egy személyben testesíti meg a mély, alapos ismeretekkel bíró politikust és a kiváló tudóst... az Egyesült Államok ügyeiről a legpontosabb ismeretekkel rendelkezett, és talán többet tudott, mint bárki más az Unióban.”

A másik rangos delegációt a pennsylvaniaiak állították: a legkiemelkedőbb személyiség kétségkívül dr. Benjamin Franklin volt, azonban nyolcvanegy évesen és betegen inkább csak tekintélyével növelte a gyűlés rangját, mintsem aktív részvételével. E delegáció másik kiválósága Amerika egyik leghíresebb jogtudósa, James Wilson volt, akit Washington talán a legtöbbször becsült a konvenció tagjai közül.

Massachusettsből Rufus King és Elbridge Gerry voltak a legjelentősebbek, Connecticut az Oxfordban tanult dr. William Samuel Johnson, a népszerű Roger Sherman és Oliver Ellsworth képviselte, mindhárman, egyebek közt, jogászok. A New York-i küldöttségben a mindössze harmincéves Alexander Hamilton volt a legnagyobb formátumú résztvevő. Klasszikus műveltségét mindenki elismerte, képzett jogász is volt; briliáns elme, sokak szerint a nemzetgyűlés talán legtehetségesebb résztvevője, ám elgondolásai saját korában még túl radikálisnak, modernnek minősültek. Képességeit nagyra tartották, arroganciája miatt azonban népszerűnek nem volt mondható, bár Washington nagyon becsülte. New Jerseyből William Paterson és William Livingston, utóbbi az állam kormányzója, Dél-Karolinából John Rutledge és Charles Cotesworth Pinckney, Georgia államból mindenekelőtt a Yale-en végzett harminchárom éves tudós és jogász, Abraham Baldwin, az első georgiai egyetem megalapítója és rektora érdemel említést.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 1787. május második hétfőjén, azaz 14-én kezdte volna meg munkáját Philadelphiában, ám mert csak néhány állam küldöttsége érkezett meg időben, az ülészak kezdetét elnapolták. A gyűlést 1787. május 25-én nyitották meg ismét, elnöknek egyhangúlag George Washingtont választották meg.

Még az ülészak legelején megalkották a rendkívül szigorú „házasabályt”: a teljes Ház minden ülésnapján minimum hét állam küldöttségének jelen kellett lenniük, ellenkező esetben az aznapi ülést berekesztették. A felszólalók csak az elnökhöz címezhettek mondandójukat, s amint valaki szót kapott, a többieknek el kellett hallgatniuk, nem beszélgethettek egymással, nem olvashattak sem újságot, sem könyvet, sem kéziratot, sem semmiféle nyomtatott pamfletet. A munka eredményessége érdekében továbbá határozatot fogadtak el arról, hogy a Nemzetgyűlésen folyó eseményekről a sajtót nem informálják, és egyetlen küldött sem kommunikál a külvilággal az ülészak tárgyát vagy az ügyek állását illetően. Minderre azért volt szükség, hogy a közvélemény semmilyen módon ne befolyásolhassa a munkát, és a törvényhozók semmilyen nyomásnak ne legyenek kitéve. A delegátusok Philadelphiából írt levelei bizonyítják, hogy ezt a megállapodást mindenki betartotta: barátokhoz, családtagokhoz írt számtalan levél tanúsítja, hogy a résztvevők udvariasan, de rendkívül határozottan elutasították a kíváncsiskodókat, titoktartási kötelezettségükre hivatkozva, vagy már az ülés elején levélben értesítették ismerőseiket, hogy mostantól kezdve a Philadelphiában történekről nem áll módjukban tudósítást küldeni. Mulatságos anekdota szól arról, hogy az alkotmányozás egyik legkritikusabb időszakában, amikor a közös megállapodás lehetetlennek látszott, dr. Franklin javasolta, hogy minden reggel tartsanak istentiszteletet az „Ég segítségét kérve” a sikeres megoldás reményében. A küldöttek ezt a javaslatot elvetették, de csupán azért, mert attól tartottak, hogy ezek a közös imádságok tudatják a külvilággal, hogy a törvénykezés krízisben van.

A vita szabadságát biztosítandó nem jegyezték név szerint (csak államonként) a szavazások alkalmával elhangzott „igeneket” és „nemeket”, mert abból indultak ki, és – mint a későbbi fejlemények igazolták – helyesen, hogy az ülészak folyamán előkerülő tények és megfontolások némelyeket talán álláspontjuk felülvizsgálatára, sőt megvál-

toztatására készíthetnek, amit azonban nehezebb lehet nyilvánosan beismerni, ha az ellenkező előjelű szavazatnak írásos nyoma van. A résztvevők emberi méltóságának és személyes integritásának tisztelete, többek közt, az alkotmányozó folyamat sikerének egyik kulcsa volt.

A május végétől szeptemberig tartó ülésszakon megoldandó kérdésekről nem szölok, hiszen a legautentikusabb személy, James Madison Thomas Jeffersonhoz írt – itt közzétett – levele tömören összegzi azokat a problémákat és megoldási javaslatokat, amelyek az Alkotmányozó Nemzetgyűlésben felmerültek. Egyetlen megjegyzés azonban idekiváncozik: az eredeti alkotmányban, miként a Madison-levélből kitűnik, az államonkénti két szenátort az államok törvényhozása jelölte, ám 1912-ben a XVII. kiegészítés módosította ezt a rendelkezést, s azóta a szenátorokat az államok lakossága választja. A Nemzetgyűlés természetesen nemcsak „teljes Házzal” működött, a már elfogadott vagy elfogadottnak vélt javaslatok az egyik albizottság, a „Részletkérdések Bizottsága (Committee of Detail)” elé kerültek kidolgozásra, majd vissza a teljes Ház elé, a véglegesen elfogadott pontokat pedig a „Stílus és Szerkesztőbizottság (Committee of Style of Arrangement)” öntötte végső formába. Igen jellemző és nem éppen következmények nélküli problémával találta magát szembe e bizottság az utolsó napokban. Az új alkotmány preambuluma eredetileg úgy szólt volna, hogy „Mi, az Egyesült Államok népe és... államai”, s itt a Konföderációs Törvénycikkelyek preambuluma-hoz hasonlóan fel kellett volna sorolniuk az egyes államokat. Ám az új alkotmány ratifikálásához csak kilenc állam jóváhagyása volt szükséges, de senki nem tudhatta előre, hogy, ha egyáltalán, akkor mely kilenc állam fogja az alkotmányt elfogadni. E technikai nehézség áthidalása végett ejtette a Stílus és Szerkesztőbizottság az államokat a preambulumból, s így az Egyesült Államok alkotmányának preambuluma mind a mai napig így kezdődik: „Mi, az Egyesült Államok népe, annak érdekében, hogy egy tökéletesebb Uniót alkossunk, hogy megteremtjük az igazságosságot, biztosítsuk a belső békét...” stb. Nos, nem kevesen az új alkotmány ellenzői közül, mint például a vehemens, „mágikus” szónoki tehetséggel megáldott Patrick Henry, azonnal észrevették és óriási jelentőséget tulajdonítottak ennek a változásnak.

Az új alkotmányt 1787. szeptember 17-én az Alkotmányozó Nemzetgyűlés eredetileg ötvenöt küldöttjéből George Washingtonnal együtt is csupán harminckilenc résztvevő írta alá. Voltak olyanok, akik betegség vagy más elfoglaltság miatt kénytelenek voltak távozni Philadelphiából, de olyanok is, akik elégedetlenségüket kifejezendő hagyták ott az ülésszakot, mint például a New York-i John Lansing és Robert Yates. Alexander Hamilton viszont, aki korábban csalódottan hagyta el Philadelpiát, miután konstataálta, hogy javaslatait a Nemzetgyűlés többnyire elutasította, most éppen azért sietett vissza a zárülésre, hogy legalább egy személy legyen, aki New York állam nevében aláírja az elkészült dokumentumot.

Patrick Henry eleve elutasító magatartása, hogy akár küldöttként megjelenjen az alkotmányozó ülésszakon; Randolph kormányzó és George Mason vonakodása, hogy aláírják az elkészült dokumentumot; Lansing és Yates távozása vagy akár a FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT aláírói közül a massachusettsi Samuel Adams és Elbridge Gerry, továbbá a virginiai Richard Henry Lee ellenvetései az új alkotmánnyal szemben – mind előrevetítették azokat a nehézségeket, amelyekkel a ratifikálás során az alkotmány szerzőinek meg kellett birkóznuk.

Némi reményt jelentett azonban a Madison javasolta új ratifikációs eljárás, mármint az, hogy ne az egyes államok törvényhozása, hanem minden államban a külön e célra összehívott népi gyűlések hagyják jóvá az alkotmányt. Ezt a javaslatot Madison már

az alkotmányozási folyamat kezdeti szakaszában, júniusban felvetette, ismételten megvédte és végül el is fogadtatta az Alkotmányozó Nemzetgyűléssel. Ez a lépés Madison zseniális politikai és stratégiai érzékét bizonyítja, mert egyfelől a Kontinentális Kongresszus tagjaként már elegendő tapasztalatot szerzett a tekintetben, hogy milyen ellességesek az egyes államok törvényhozásai a központi hatalommal szemben, ezért tőlük egy jóval erősebb, őket korlátozó alkotmány jóváhagyását képtelenség lenne elvárni, másfelől viszont az éppen uralkodó populista érzelmekre apellált, amikor ismételten azzal érvelt, hogy senki más, csakis a nép fogadhatja el a nép új alkotmányát és leendő kormányzati szerveit. Lebecsülnék azonban az államteremtő Madison politikai érzékét és tisztességét, ha pusztán stratégiai – még ha nagyszerű stratégiai – leleménynek tekintenék ezt a javaslatot. A belső nyugalomért, stabilitásért és a liberális államért küzdő Madison számára józan előrelátás kérdése volt, hogy az egyre féktelenebb demokrácia megfékezését, bizonyos jogok korlátozását, tehát a föderális alkotmányt az Egyesült Államok népe, a lakosság szavazza meg és ismerje el magára nézve kötelezőnek.

Az alkotmány ratifikálása meglehetősen kétséges volt jó néhány államban, például a kulcsfontosságú, az északi és déli államokat összekötő New Yorkban, ahol az Egyesült Államok akkori fővárosa, New York volt. A New York-i illetőségű Alexander Hamilton számára az erős és hatékony központi kormány szükségessége egyáltalán nem volt kérdéses, s mert a föderális alkotmány elfogadását államában esélytelennek vélte, felvetette Madisonnak és Jaynek az alkotmány védelmében írt cikksorozat, a *THE FEDERALIST* gondolatát. A *THE FEDERALIST (Papers)* tehát három szerző, Alexander Hamilton (1757–1804), John Jay (1745–1829) és James Madison (1751–1836) egységesen „Publius” álnéven közölt nyolcvanöt cikkéből áll. A „Publius” álnév ugyancsak Hamilton leleménye: Publius Valeriusra, az ókori Róma törvényalkotójára utal, akinek jelentőségét Plutarkhosz Szolónéhoz hasonlította. Az ókorból kölcsönzött álnevek egyébként egyáltalán nem voltak ritkák; az antifederalisták többek közt Brutus, Cato, illetve Agrippa néven jelentettek meg cikkeket.

A nyolcvanöt cikkből ötvenegyét Hamilton (később az USA első pénzügyminisztere), ötöt Jay (később az USA első Legfelsőbb Bíróságának elnöke) és huszonkilencet Madison (később Jefferson külügyminisztere, majd az USA negyedik elnöke, 1809–17 között) írt. A *THE FEDERALIST* első darabja a New York-i *Independent Journal*-ban látott napvilágot, majd a további cikkek 1787 októberére és 1788 júniusa között hetente többször különböző New York-i újságokban jelentek meg abból a célból, hogy az új alkotmány szükségességéről meggyőzzék a konföderációs államok népességét, s egyben amellet érveljenek, hogy a Philadelphiában elfogadott tervezet összhangban áll a „szabadság” eszméjével. A *THE FEDERALIST* esszéi könyv alakban, két kötetben már 1788-ban megjelentek New Yorkban.

A *THE FEDERALIST*-ban a szerzők sorra vették és elemezték azokat az érveket, amelyeket az antifederalisták az alkotmány ellen, akár újságcikkekben, akár a ratifikáló gyűléseken fölhoztak. Az egyik gyakorta hangoztatott ellenvetéssel, miszerint az új alkotmány megsérti a hatalom szétválasztásának montesquieu-i elvét, Madison – az alább közölt cikkekben – igen behatóan foglalkozik. Az antifederalisták érvei közül ez látszott a legsúlyosabbnak, holott a Konföderációs Amerika törvényalkotói eseményeinek ismeretében ez volt a legképtelenebb. Madison államoként elemzi végig, hogy egyetlen állam sem volt, ahol ezt az elvet a gyakorlatban megvalósították volna.

A látszólag elvi kifogások mögött valójában érzelmek és indulatok feszültek. Az alkotmány ellenzői a tanult elit és a tehetősek vagy, a kor szóhasználatában, „az új arisz-

tokrácia” összeesküvéseként, illetve kialakítási kísérleteként bélyegezték meg a tervezet, ami persze, ha figyelembe vesszük, hogy az alkotmány legszenvedélyesebb ellenfelei közt a virginiai „arisztokrácia” olyan képviselői voltak, mint az említett, szegénynek éppen nem mondható Richard Henry Lee vagy a Washington is parvenünek tekintő Mason, megint csak eléggé demagóg szónoki fogásnak tűnik. Kétségkívül létezett azonban egyfajta generációs ellentét a „régí iskola”, a függetlenségért küzdő nagy öregek, Samuel Adams, Henry Lee, valamint az alkotmányt megszerkesztő új nemzedék, a harmincas éveiben járó Madison, King vagy a még fiatalabb, Hamiltonhoz hasonló „ifjoncok” között. Am ez az ellentét sem tekinthető döntő jelentőségűnek, hiszen az új, föderális rendszert minden tekintélyükkel támogatók közt volt a Leeval egyidős Washington, a nála idősebb dr. Johnson és a nagy öreg, Amerika Szókratésze, dr. Franklin.

Az egyik legkomolyabb ellenvetés, miként ez több állam ratifikációs vitájából s Jefferson Párizsból írt leveléből is kiderül, kétségkívül az alapvető emberi jogok jegyzékének hiánya volt. F. kor közszereplőinek formátumára jellemző, hogy bár triviálisan igaznak tűnik Jefferson, Mason, Patrick Henry és mindazok kifogása, akik az alapvető emberi jogok jegyzékét hiányolták, de legalább annyira igaza van a korszak egyik legtekintélyesebb jogászának, James Wilsonnak, amikor a pennsylvaniai ratifikáló gyűlésen kifejti, hogy az Alkotmányozó Nemzetgyűlésen ezt a kérdést felvetni nemcsak szükségtelen volt, de nem is látszott praktikusnak, mert „...kinek lenne elegendő bátorsága ahhoz, hogy az összes alapvető emberi jogot felsorolja? Emlékeztetni kell mindenkit arra, ha kísérlet történne e jogok felsorolására, és ha e felsorolás nem lesz teljes, akkor minden jogról, amelyel világosan és határozottan nem említettek, fel fogják tételezni, hogy szándékosan hagyták ki”. Ha manapság az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságát és az alapvető jogok körül zajló jogi vitákat figyeljük, legyen szó a magánélethez való jogról vagy az abortuszról, nem lehet eléggé értékelni Wilson zseniális érvelésének proféciját.

Köztudomású, hogy az államok ratifikációs vitája végül azzal zárult, hogy az alkotmány elfogadásával egy időben benyújtották az első tíz módosítást, amire mind a mai napig BILL OF RIGHTS-ként, az emberi jogok nyilatkozataként hivatkozunk. A BILL OF RIGHTS tehát tartalmazza az alapvető emberi jogok jegyzékét, de – ha tetszik, kompromisszumként vagy inkább éles elméjű előrelátásként – a 9. pontban azt szögezi le, hogy az első nyolc pontban felsorolt jogok nem jelentik azt, hogy bármilyen fel nem sorolt jog ne lenne alapvető emberi jog. Ez a 9. pont az, amelyre a Legfelsőbb Bíróság az Államokban mind a mai napig hivatkozik, ha tágítani akarja a korábbi alapvető emberi jogok körét. Ez a pont vált a modern liberális jogértelmezések alapjává s konzervatívok számára az alkotmány egyik leggyűlöletesebb passzusává.

Az ellentétek forrását azonban még tovább és még mélyebb okokban kell keresni. Az antiföderalisták, amikor a csak kis államokban virágzó szabadságról beszéltek, valójában a homogenitást, a hasonlóságot, a vallást és a tradíciót védték a készülő új, nagy és szekuláris állammal szemben. Amikor a demokráciáról és az egyenlőségről beszéltek – hangozzék ez bármily furcsának néhány nagy déli rabszolgatartó szájából –, az agráriánus közösségeket védelmezték, vagy valamiféle közösségi ideált, mint Massachusettsben a keresztény Spártára áhítózó Samuel Adams. A parókiális, kis helyi közösségeket vagy, nevezzük nevén, a provincializmust védelmezték, és nemcsak Hamilton kereskedelmi világhatalomra törő, távlatilag nemzetközi ambíciójú államát és ennek érdekében erős központi hatalmat követelő koncepcióját támadták, hanem Madisonnak a pusztán közvetítő, semleges döntőbírói szerepre vállalkozó „modern” ál-

lamfelfogását is. „Ez a vita Locke és Rousseau, Gessellschaft és Gemeinschaft konfrontációja volt” – írja az alkotmány kétszáz éves évfordulója alkalmából kiadott THE FEDERALIST előszavában Isaac Kramnick. Az antiföderalisták a kormányzatban a népakarat „tükörképét” óhajtották volna viszontlátni, míg a föderalisták, s mindenekelőtt Madison, a kétkamarás parlament, az államok és a központi kormány, valamint a különböző kormányzati ágak egymást ellenőrző és kiegyenlítő „szűrő” folyamatában látták a stabilitás és a kiegyensúlyozott kormányzás biztosítékát.

Annál inkább, mert Madison felfogása szerint nincs olyasmi, amit „népakaratnak” nevezhetnénk: ez általában a többségi terror hivatkozási alapja az aktuális kisebbségekkel szemben. Politikai filozófiája azt közvetíti nekünk, hogy minél kisebb egy adott társadalom, annál valószínűbb, hogy kevesebb elkülönülő érdekcsoportból áll, s minél kisebb a csoportok száma, minél kevesebb érdek artikulálódik, annál gyakrabban szerveződhet a többség egyetlen pártba, amelyet közös indulat fűt, amely ellenséges lesz mások jogaival és érdekeivel szemben. Tehát annál valószínűbb, hogy ez a többség elfogja nyomni a kisebbséget, illetve bele tud avatkozni más polgárok jogaiba. A szabadság természetes velejárója az érdekek és az érdek szülte tagolódás különbözősége, miként tűz sem létezik levegő nélkül. De ahogyan nem semmisíthetjük meg a levegőt csupán azért, mert a tüzet táplálja, ugyanolyan veszélyes lenne kiiktatni a szabadságot pusztán azért, mert különféle érdekeket szül – írja. Az érdekfragmentáció megszüntetésének másik eshetősége, hogy megkíséreljük minden emberben ugyanazokat az érzületeket felkelteni, egyforma véleményekkel ellátni vagy azonos érdekekre szorítani. Ez a megoldás azonban éppoly kivihetetlen a valóságban, mint amilyen ostoba ötlet lenne az első. Az emberek mindig különbözők lesznek, különböző véleményekkel bírnak majd, és különböző érdekeket fognak képviselni. A kormányzat elsődleges célja éppen ezért nem lehet más, mint az emberi képességek különbözőségének oltalma – írja Madison a maga programadó esszéjében, a THE FEDERALIST X. cikkében. Az Egyesült Államok számára javasolt új alkotmány és a köztársasági államforma pedig minden úgynevezett demokratikus kisközösnél jobban fogja szavatolni a politikai szabadságot, valamint az eltérő nézeteket, érdekeket és tulajdonformákat.

JAMES MADISON LEVELE THOMAS JEFFERSONNAK

Lónyai Mária fordítása

New York, 1787. október 24.

Kedves Uram,
mellékelten küldöm Önnek a szeptember 17-ig tartó Nemzetgyűlés eredményét. Bártorkodom néhány megjegyzést tenni e tárgyban, amelyek ha más célt nem szolgálnak is, remélhetőleg megtölnének egy levelet.

Úgy látszott, a Nemzetgyűlés őszinte és egybehangzó óhaja volt, hogy az Unió egységét fenntartsa és megőrizze. Egyetlen indítvány sem merült fel, egyetlen előterjesz-